

DRUHÝ PRÍCHOD SA STÁLE NAVRACIA

George Blecher

DRUHÝ PRÍCHOD*

William Butler Yeats

Krútiac sa v odstredivom víre vôkol,
už sokoliara nepočuje sokol;
veci sa rozpadajú; nedrží viac stred
a v čirej anarchii ocitá sa svet,
krvavý prúd sa spúšťa
a obrad nevinnosti utápa tok sýty;
najlepším chýba presvedčenie
a najhorší sú plní vášne, intenzity.

Je isté – dáke zjavenie je blízko,
je isté, že sa blíži Druhý príchod.
Druhý príchod! A sotva vyšli slová,
hneď veľký obraz zo Spiritus Mundi
ťaží môj pohľad; niekde v púštnom piesku
tvar s levím telom a človečou hlavou
pozerá ako slnko tvrdo, nechápavo,
pomalé stehná vlečie, kým sa tiene
búrliwych púštnych vtákov víria zhora.
Znova sa spúšťa tma; no teraz viem, že
dvetisíc rokov kamenného spánku
v kolíske, čo sa hojdá, ťaží nočná mora.
Čo za drsná šelma, keď naplnil sa kruh jej hodiny,
sa vlečie narodiť do Betlehema?

Podľa článku, ktorý som nedávno čítal, Yeatsovu báseň Druhý príchod (*The Second Coming*) plienia, to znamená, citujú spisovateľa a zostavovateľa kníh viac ako akékoľvek iné literárne dielo s výnimkou Macbethovho monológu „*Tomorrow and tomorrow*“ (Zajtra a zajtra – pozn. prekl.). Podobne ako po vydaní knihy Chinua Achebeho *Things Fall Apart* (Veci sa rozpadajú

* William Butler Yeats: Večné volanie, Bratislava, Ikar 2012, preložila Jana Kantorová-Báliková.

W. B. Yeats

– pozn. prekl.), nonšalantnosť, s akou spisovateľa používali a používajú slovné spojenia a obrazy z tejto básne, sa podobá na deti, ktoré si chodia vyberať jedlo z domácej chladničky. Nech je táto básň vskutku akoľkoľvek zlovestná, tým, že pomenúva pocity a strachy, ktoré by inak boli bezmenné, obsahuje v sebe čosi ukludňujúce.

Je prekvapujúce, že tá básň po všetkých rokoch vykrádania nezdegenerovala v našich očiach na znôžku klišé. Udialo sa práveže niečo úplne iné. Aj keď jej verše obsahujú akúsi večnú, do kameňa vytesanú kvalitu, zdajú sa byť taktiež úplne aktuálne. Niekedy vyznieva ako jediné literárne dielo, ktoré je relevantné v dnešnej politicko-kultúrnej situácii. Obrazy zblúditého sokola na začiatku a plížiacej sa šelmy na konci básne (strata kontroly na jednej strane, uvoľnenie primitívnych pudov na strane druhej) ostávajú v nás. Ukladajú sa priamo do nášho

podvedomia lepšie ako všetky obrazy popkultúry, ktorou sme neustále bombardovaní.

Je to zaujímavé, pretože Druhý príchod nie je práve jednoduchá a jasná básň. Mnohé v nej je založené na Yeatsovej zvláštnej osobnej kozmológii a dejiny chápal ako sériu pretínajúcich sa špirál dôb, kde každá z nich trvá 2000 rokov, a ktorých zdrojom je niečo ako Univezálna Duša. Preto píše o „rozširujúcich sa prstencoch“ a „Spiritus Mundi“ („Duch sveta“ – pozn. prekl.). Samotný „príbeh“ básne (pohľad z vtáčej perspektívy na dnešný chaos, obraz postavy podobnej Sfinge, ktorá sa začína pomaly hýbať, následne teatrálné padajúca opona, aby na scénu prišiel ešte obskúrnejší obraz „divokej šelmy“ plížiacej sa k Ježišovmu miestu narodenia ako Quasimodo Charlesa Laughtona) je plačlivý a staromódny, vhodnejší pre hororový film než pre básň napísanú v elegantnej *high English*. Aký je presne vzťah medzi prvým a druhým obrazom? To vôbec nie je jasné. Rozprávačovo opakovanie slov a slovných spojení (básnikova snaha komunikovať pocit hrôzy) pôsobí melodramaticky, neprirodzene, ako postava v nemom filme, ktorá robí všelijaké silené mimické gestá, aby ukázala, ako veľmi sa bojí veľkosti svojho strachu. Predsa len, na niektorých miestach vidno, že básň bola napísaná pred 97 rokmi.

Ako si teda vysvetliť jej naliehavosť, ten pocit, že v sebe zahrňa nielen našu prítomnú skúsenosť, ale aj obavy z budúcnosti? Ako to, že vždy, keď tápavo hľadáme slová, aby sme vyjadrili naše zdesenie z politickej a spoločenskej situácie (v USA sa to týka všetkého od strelby policajtov na černochoch, cez obrovské rozdiely medzi bohatými a chudobnými, až po šialenstvo spojené s prezidentskými voľbami; v Európe od trvalého rastu radikálnej pravice, cez úpadok sociálneho štátu, až po strach z utečencov, ktorí tak drasticky pomenia národné identity, až nebude možné rozoznať ich), vraciame sa k takým slovám básne ako „stred sa už prepadáva“ alebo „krvou stmavnutý príliv sa už uvoľnil“.

Podľa mňa je to tým, že kombinácia vágnosti a presnosti poetických výrazov odráža naše obmedzené poznanie. Nie sme na tom o nič lepšie, ani o nič horšie ako vystrašený rozprávač – vidíme a rozumieme len tak veľa a zároveň tak málo ako on. Vieme, že v našich životoch sa mení niečo veľké, „hýbe svojimi pomalými stehnami“, a že to určite nebude zmena k lepšiemu. Cítíme, že po „dvadsiatich storočiach tvrdého spánku“ získavajú prevahu zanedbávané stránky našej prirodzenosti a možno budeme musieť zaplatiť vysokú cenu za našu nevšímavosť.

Nie je ťažké spozorovať niektoré obrisy tej plížiacej sa šelmy alebo šeliem. Ak vnímame židovsko-kresťanské hodnoty a demokraciu ako dva spôsoby, ktorými si ľudia dokázali skrotiť niektoré primitívnejšie a sebeckejšie impulzy pre svoje spoločné dobro, tak pomerne ľahko nadobudneme pocit, že obe tieto tradície sú ohrozené. Zdá sa, že vchádzame do obdobia, v ktorom silní muži (i ženy), priamo vo vláde i mimo nej, budú získavať viac moci a peňazí prostredníctvom nefuncčných parlamentov – toto sú Plížiace sa Šelmy s veľkými peňaženkami a dlhými bičmi. V čase, keď sa stredná trieda čoraz ťažšie môže spoliehať na istotu dobrého bývania a zmysluplnej práce, stávajú sa altruizmus a sebaobetovanie (obe sú o schopnosti stotožniť sa s utrpením druhých a sú tým najlepším zo židovsko-kresťanskej tradície) bezvýznamnými. V zlých časoch sa sebeckosť začína ukazovať ako pochopiteľná odpoveď na zhoršujúce sa podmienky – obyčajný občan ako Plížiaca sa Šelma. A potom je tu ešte neprehliadnuteľná skutočnosť, že máme nepriateľov, ktorí nás nenávidia a chcú nás zničiť. Nerozumieme im, ale zároveň vieme, že kvôli našim hodnotám nás nenávidia ešte viac – Plížiace sa šelmy z Východu.

Mnoho plíziacich sa šeliem.

Zdá sa mi, že najpoučnejšie riadky Yeatsovej básne sú tie, kde opisuje momentálny stav: „najlepším chýba presvedčenie / a najhorší sú plní vášne, intenzity“. Ak jeho nejasná vízia budúcnosti je to najlepšie, čo dokážeme, tak potom „nedostatok presvedčenia“ nemusí byť až taká zlá vec. Existenciálny stav nepoznania, na rozdiel od mrhania našej energie „vášnivou intenzitou“, nám prinajmenšom poskytuje prázdny priestor, v ktorom môžeme pracovať s naším vedomím. Naše životy sú a budú naplnené výzvami. Preto nech nám vedomie poskytne toľko sily a vnútornej vyrovnanosti, aby sme neprepadli ďalšiemu zúfalstvu.

z anglického originálu preložil Igor André